

Kolegij: *Pravo društava kapitala Europske Unije*

EU – PRO ET CONTRA

UVOD ILI PRIČA O STRAHU

Kad su braća Lumiere 1895. godine prikazala jureći vlak na filmskom platnu, publika, koja nikada dotad nije vidjela film, se je počela sklanjati i vikati zbog prividne opasnosti koja im je prijetila. Na prvi pogled, reakciju bismo mogli tumačiti kao pretjeranu, iracionalnu i tragikomičnu. No, takve reakcije su bile, u svojoj biti, potpuno razumljivi mehanizmi obrane od opasnosti. Ono što je ljudima tada nedostajalo, a kako bi ispravno reagirali na prividnu opasnost, su bile informacije o događaju i iskustvo nekog sličnog događaja. Slično navedenome, prirodan je strah i nepovjerenje ljudi prema brzim procesima globalizacije i međunarodne političke, socijalne i ekonomske integracije, pa stoga i prema procesima pridruživanja Europskoj Uniji. Strah i nepovjerenje od novoga je prirodan obrambeni mehanizam. Da li je i opravdan?

DOBICI I GUBICI PUNOPRAVNOG ČLANSTVA HRVATSKE U EU

Pridruživanje Europskoj Uniji se može promatrati analizirajući dobitke i gubitke koje svaka potencijalna zemlja pristupnica može imati od pristupanja toj međudržavnoj zajednici.

Osnovni dobici članstva u EU proizlaze iz ciljeva EU (definiranima u čl. 2 Ugovora iz Nice), a prije svega se odnose na mirotvorstvo kao najvišu moralnu društvenu vrijednost. Europa je stoljećima bila poprište stalnih sukoba i krvavih ratova. Stvaranjem EU su implementirani mehanizmi koji dugoročno onemogućuju, ili bar otežavaju, ponavljanje takvih nemilih povijesnih događaja.

Važna je i težnja drugim ciljevima poput pune zaposlanosti, održivog razvoja, solidarnosti i zaštite građana. Osim navedenoga, vrlo je bitna odrednica o priznanju i zaštiti kulturne raznolikosti s namjerom da to ne bude puka fraza nego zasada koja se sustavno podupire i trajno štiti. Na taj način svaka zemlja članica zadržava svoj vlastiti identitet i čuva svoj jezik i kulturu istodobno intenzivnije prihvaćajući i razumijevajući

baštinu drugih europskih naroda. Značajna je i činjenica da jezik zemlje članice automatski postaje i jedan od službenih jezika EU. Političke prednosti članstva u EU se, prvenstveno, očituju u mogućnosti suodlučivanja za zajedničkim „europskim stolom“, pripadanje snažnoj političkoj i sigurnosnoj organizaciji koja osigurava politički i sigurnosni „kišobran“, te mogućnost projiciranja vlastitih nacionalnih interesa kroz zajedničku europsku politiku.

U ekonomskim odnosima država članica izuzetno je važno načelo slobodne i neiskrivljene tržišne utakmice. Navedeno načelo je bilo sastavnicom svih sporazuma EU do Sporazuma iz Nice. Tada je izostavljeno na zahtjev Francuske koja je, tim činom, izrazila zabrinutost zbog modela potpune liberalizacije tržišta koji onemogućava određeni stupanj protekcionizma država članica. Iako je navedeno načelo zadržano u tzv. Protokolu, njegovo izostavljanje iz samog sporazuma ima, ponajprije, posljedice u sudskoj praksi pri procjeni da li primjena pojedinih odluka država članica narušava načelo slobodne tržišne utakmice.

Ekonomski dobici članstva u EU, koji su možda i najznačajniji, su višestruki: subvencije, povećanje trgovinske razmjene, neristriktivan pristup velikom europskom potrošačkom tržištu i tržištu rada, lakši transfer tehnologije, te smanjenje političkog i pravnog rizika čime bi se potakao dotok kvalitetnog nešpekulativnog razvojnog kapitala u državu.

U turizmu se mogu očekivati dodatna ulaganja u hotelske i druge smještajne kapacitete. Procjena je da bi prvi val ulaganja nakon ulaska u EU iznosio 2.5 milijardi eura čime bi se broj noćenja povećao s 51 milijun na 55 milijuna uz 25% povećanje godišnjih prihoda s 2,5 milijarde na 3,2 milijarde eura. Pritom se očekuju dodatna ulaganja u infrastrukturu i poboljšanje kvalitete smještaja kako bi se zadovoljili europski propisi.

U sektoru poljoprivrede se može očekivati najopsežniji rad na njenom restrukturiranju i prilagodbi. Taj rad će zahtijevati dug period prilagodbe. U Hrvatskoj se 17% stanovništva bavi poljoprivredom i postoji oko 149 tisuća poljoprivrednih gospodarstava. Oko 70% tih gospodarstava posjeduje manje od 3 ha usitnjenog zemljišta. U takvom stanju poljoprivreda u Hrvatskoj je nekonkurentna i potrebno je provesti niz mjera okrupnjavanja i specijalizacije poljoprivredne proizvodnje. Prilikom ulaska u EU očekuju se godišnji primici od oko 500 milijuna eura što će značajno pridonijeti modernizaciji proizvodnje. Problemi se mogu pojaviti u velikoj razlici cijena poljoprivrednog zemljišta u EU i Hrvatskoj (20 000 eura po ha u EU, oko 5 000 eura po ha u EU) pa je potrebno onemogućiti, u prijelaznom razdoblju, rasprodaju poljoprivrednog zemljišta. Uz navedeno, trebalo bi povećati zemljište vinove loze jer će sadnja novih ha vinove loze biti onemogućeno nakon ulaska u EU. Sada Hrvatska raspolaže s 32 tisuće ha vinove loze, s planom sadnje još 8 tisuća ha do ulaska u EU. Za usporedbu, prije 50 godina Hrvatska je imala 200 tisuća hektara vinove loze.

Pristupanje Uniji imat će značajne učinke na mala i srednja poduzeća, koji će biti povoljniji ukoliko će biti bolje pripremljena i konkurentnija. Od koristi mogu se izdvojiti: pristup jedinstvenom tržištu EU, mogućnost suradnje s jačim industrijama, pristup dodatnim izvorima financiranja iz nebankarskih izvora i državnim potporama te dostupnost novih tehnoloških znanja. Sva će domaća poduzeća biti svrstana u kategoriju malih i srednjih poduzeća. Tako će moći koristiti poticaje namijenjene razvoju sektora malog i srednjeg poduzetništva. Osim što će veći dio njih imati pravo na državne potpore za mala i srednja poduzeća, otvorit će im se i kanali pristupa raznovrsnim izvorima financiranja, uključujući fondove rizičnog kapitala, uzajamnog kapitala i mikrofinancijske fondove.

Posebno značajni dobici od ulaska u EU bit će, i već jesu, vidljivi u području visokog školstva, obrazovanja i istraživanja. Hrvatska će morati povećati godišnja ulaganja u znanost, u prvom valu, za oko 30% te osigurati godišnja dodatna sredstva od oko 250 milijuna kuna za institucionalne troškove uključujući pritom i provedbu programa TEMPUS, Socrates i Leonardo da Vinci. Trenutno Hrvatska ima izuzetno loše financirana znanstvena istraživanja, premalo istraživača (samo 3,4 na 10 tisuća stanovnika; EU ima 5,5, a Japan čak 10,1), mali broj stanovništva u programu trajnog cjeloživotnog obrazovanja i neodogovarajuću strukturu i broj diplomiranih studenata (preko 60% humanističke i društvene znanosti). Ulaskom u EU trebali bi se neki od navedenih problema riješiti uvođenjem sustava kvalitete, povećanog dotoka sredstava financiranja istraživačkih projekata i sustavima poticanja cjeloživotnog obrazovanja.

Navevši načelne dobitke članstva u EU osvrnimo se na trenutne relativne pokazatelje značenja Hrvatske za EU. Površina RH je 4,5% površine EU, hrvatsko stanovništvo čini oko 1% stanovništva u EU, a hrvatski BDP je 0,30% europskog.

Iz navedenoga slijedi niz posljedica. Jedna od najvažnijih su socio-ekonomske posljedice. S uništenom primarnom industrijom, niskoučinkovitom poljoprivredom, nedovoljnom broju visokokvalificirane radne snage, nerazvijenom visokotehnološkom industrijom i neproporcionalno velikim udjelom trgovine u nacionalnom gospodarstvu, Hrvatska nije spremna za utakmicu na europskom tržištu proizvodnje, prodaje, kapitala i radne snage. Financijski kapital iz europskih fondova, koji bi nam trebao pomoći u ublažavanju šoka izloženosti tržišnoj utakmici, se uglavnom vrlo slabo koristi, uglavnom zbog nedovoljnog znanja i/ili knjižno neprovedenih ili nesređenih imovinsko-pravnih odnosa. Sređivanje unutarnjih odnosa, ne samo normativne legislature, nego i njene učinkovite primjene, predstavlja preduvjet *sine qua non* ulasku u EU bez većih ekonomskih i socijalnih šokova.

Članstvo u EU donosi i neke dvojbe. Jedna od najvećih sigurno je visoki stupanj birokratizacije EU, postojanje nepregledne europske regulative i posljedična tromost EU pri uočavanju i ispravljanju pojedinih krivih političkih ili socio-ekonomskih odluka. Čak bi se moglo reći da postoji „nevidljiva ruka“ unutar EK koja provodi svojevrsnu politiku ekonomskog paternalizma i sociološke i socijalne preuređenosti. Takva navika, uz

gradacijsko širenje ovlasti EK i EU parlamenta, može izazvati zabrinutost od formiranja, u bližoj ili daljoj budućnosti, europske naddržave pod snažnim utjecajem birokratskog diktata. Ipak, takav scenarij se čini pretjerivanjem, ali upozorava na upravljačke i institucionalne izazove s kojima se suočava današnja EU i na koje mora biti spremna svaka buduća članica EU.

ZAKLJUČAK O NEPOSTOJANJU ZAKLJUČKA

Hrvatska, kao netipična država, čija je samostalnost izrasla iz krvavog Domovinskog rata, teško prihvaća zahtjeve i ograničenja koje svaka članica ili kandidatkinja mora ispoštovati. Hrvatska se, racionalno ili iracionalno, nakon Beča, Budima i Beograda, boji četvrtog B – Bruxellesa. Cijela rasprava oko ulaska u EU nabijena je postojanjem snažnih predrasuda i emocija, čak i kada se ta rasprava vodi o tzv. emocionalno neutralnim temama poput gospodarstva. Nepostojanje društvenih „prigušivača“ emocionalnog pristupa izračunljivim veličinama dovodi do snažnih rasprava koje se usredotočuju na uska područja onoga što se mora i onoga što se ne smije činiti. Između ta dva područja je ogroman prostor onoga što se može činiti, no ne postoji jasna volja ili znanje da se više usredotoči na taj veliki međuprostor političkog i ekonomskog djelovanja.

Ulazak u EU je prvorazredno analitičko pitanje i nije pitanje koje utječe samo na današnje generacije. Ulaskom ili neulaskom se, posredno, utječe na živote niza budućih naraštaja u našem društvu.

OSOBNI POST SCRIPTUM

U ovom kratkom osvrtu dotakao sam samo neke od argumenata za ili protiv ulaska u EU. Puno toga bi se moglo još reći o temi i zahtjevalo bi puno dublju i sveobuhvatniju analizu koja nije predmet ovog kratkog rada. Pritom mislim na analizu same ideje o Europskoj Uniji kakvom su je zamišljali Schuman, Gasperi, Adenauer i Monnet; cost-benefit dubinsku ekonomsku analizu; pa sve do kvantificirane simulacije ulaska i neulaska Hrvatske u EU s posljedicama na ekonomskom, političkom i kulturnom planu. Osobno sam zagovornik trijeznog neemocionalnog pristupa takvoj analizi uvažavajući nezaustavljive procese globalizacije, ali i čisto praktične razloge povezivanja u međudržavne zajednice. Pritom znajući da nam nitko ništa neće pokloniti iz ljubavi nego ćemo se morati izboriti sami za svoje mjesto pod europskim suncem, jer samo sir u mišolovci je besplatan. Osobno, EU smatram ekonomskim, društvenim i političkim okvirom koji nije moguće promatrati u moralnim okvirima lošeg i dobrog. Prvenstveno je to još jedan evolucijski društveni okvir koji svakom pojedincu, pa tako i pojedinoj državi, pruža nove mogućnosti razvoja i suradnje koji prije nisu bili mogući.